

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen Familien, so wie der Städte und Burgen der Mark Brandenburg

[Urkunden-Sammlung für die Orts- und spezielle Landesgeschichte]

Riedel, Adolph Friedrich

Berlin, 1859

CX. Bericht über den Hergang der Reformation im Stifte Soldin, vom Jahre 1548.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55359)

S. Fürstl. Gnade, als ihren Erbherren, verwiesen, Resigniren vnd vbergeben S. F. Gnade, derselben Erben vnd Nachkommen Marggraffen Zue Brandenburgk alle vnd Iglliche vnser vnd des Capittels obangezeigte eigenthümbliche güeter mit allen gnaden vnd Rechten, wie obsteht, Zue einen rechten Erbkauff in der besten form vnd maise, als solchets am bestendigsten Zue rechte geschehen kann oder magk, Renuntziiren vnd verzeihen vnns auch hinfürder daran aller gerechtikeit vnd Zustandets, so wier hieran gehabtt oder haben möchtten, vor vnns residirenden vnd absenten, in gegenwertiger krafft vnd macht dießes Brieffs, vnns derselben ferner mehr Zue ewigen Zeiten nicht anzumaisen oder einige gerechtikeit oder anforderunge daran Zuehaben, Alleß getrewlichen vnd vngefehrlich. Zue Vhrkund mitt vnsern des Capittels hierunten außgedrückten Insiegell versiegelt Vnd gegeben Zum Soldin, Den Acten Tag nach Trium Regum, nach Christi vnserß lieben Herrn vnd Seligmacherß gebuhrt im Funffzehnhundersten vnd Drey vnd Viertzigsten Jahre etc.

Aus einer alten Copie.

CX. Bericht über den Hergang der Reformation im Stifte Soldin, vom Jahre 1548.

In Nomine Domini Amen. Anno verbi Incarnati factum est 1538 et in diebus Spectabilium Dominorum Superstitum, utpote Bartholemi Krembtzow, Prepositi, Johannis de Wedell, Decani, Cyriaci Tammen, Cantoris, Christiani Puffen, thesaurarii, Nicolai Bodicker et Johannis Ertmanni, presbyterorum, Canonicorum saltem residentium, factum est, inquam, quod religio neoterica et recentior a Doctore Martino Luthero inventa et introducta, adversus veterem Religionem, ab Ecclesia Catholica Apostolica et Romana institutam, ultro citroque, velut cancer jam dudum sublitus, etiam ad nos usque, etsi nobis invitis, sed nutu Principis nostri potentissimi (Aquila non volitat super columbam) profectum est. Ille namque Superattendentem suum, utpote M. Henricum Flamen (?) legavit ad concionandum in Basilica Soldinensi. Is igitur, ut homo non indoctus, recentiorem illam Religionem et doctrinam mirifice commendari haud tacuit, atque ut Civitas illa Metropolis nove Marchie, in exemplum aliarum susciperet, exhortatus est. Altera autem luce parochis convocatis mandavit re vera et nomine Principis, ut Catechismum Doctoris Lutheri quantocius sibi compararent et Populum Dei quam diligentissime docerent sub pena depositionis ab officio. Verum non multo post misit alium Concionatorem, nomine Wencislaum Tilemannum, quem ut Collegium Soldinense in verum et dictum perpetuum pastorem exciperet, voluit mandavitque et ita factum est. Nos tunc cantavimus in dies, horas et missas iuxta ritum veterem. Paucis post diebus scripsit nobis Princeps ille Christianissimus (ne dicam efurientissimus bonorum, saltem Ecclesiasticorum) inhibendo, ne in posterum cantaremus horas et missas, ut vocant, papisticas, sed duntaxat secundum recentiorem D. Lutheri ordinationem. Quod ipsum eo certius et ocius perficeremus, misit legatos suos, qui a nobis, imo ab Ecclesia Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus rapuerunt omne aurum et argentum, utpote Calices, patenas, Agnus Dei, Ampulas argenteas et deauratas, Turibulum aureum, aliquot libros et cetera id genus. Quo facto paucis post diebus quidam ex nostris tam vicarii quam Canonici alio concessere, paucis apud

Prepositum Soldini permanentibus, unde illo superflite quisque residens portionem suam acceperit generatim. At illo in Domino defuncto Anno 1542, die Jovis posttridie Letare, cuius anima cum superis ceteris vivat et valeat, tum Ciriacus Tamme, Superbus et insolens factus, agere principem nobis videbatur, insignique Zicelo affectus, ne genetrici defraudaret omnia sive sua sive aliena, etiam mea ad se sine omni discrimine rapuit. Ipse nam primus apud principem magnus et inter Populos carus atque lubens, eum vidit audiebatque et audito eo multi faciebat, siquidem adulari optime didicerat, sepe numero verba illi in ore, non in pectore noscebantur. Aliquanto post predictus Cyriacus in indignationem Principis, cui minus confidit, cum est scriptum: Nolite Confidere in Principibus graviter incidit ob galinam quandam, cui ardentem adhefit, a qua deficere non potuit, sed constanter ludo intendens. Tunc princeps ille prudentissimus, sibi adhuc favorabilis, misericordia commotus condoluit, unde precepit Senatui Soldinenfi, ut predictum Cyriacum admoneret, ut a ludo illo cessaret ac resipisceret. Id quod Senatus Soldinenfis et quam celerrime et quam diligentissime perfecit. At nihil profuit. Mox ipsemet Princeps illum ipsum admonitum habuit, ut a ludo illo cessaret, siquidem jam satis lussisset atque omni populo offendiculo fuisset: verum ille, ut aspis furda, sprevit quidquid boni sibi consultum fuerat. Proinde Princeps stomachosus omnino voluit iussitque, ut extra Provinciam suam migraret, Unde fautorum suorum monitis inclinatus in Pomeraniam profectus est. Interea temporis misit Princeps legatos suos ad Canonicos Soldinensem apud Ecclesiam adhuc residentes dictantes. Hec dicit Princeps: si Cyriacus Tamme reuersus fuerit, nihil dabitur illi de sublevatis, nisi presentibus literis admiffariis. Anno igitur vix exlapso scelo illi insignis pro ingenti escine galine sue, qua dictus carere ipse non potuit, revertitur: quo reverso euestigio Capitulo convocato Sciscitatur ab eo, utrum etiam Sublevatorum particeps esse deberet, responso accepto, quod citra Principis promptitudinem nequaquam fieret, Tunc ille furore repletus velut impius, cum in profundum venerit, contemnit, sed sequitur eum ignominia et opprobium subjunxit: Vere profecto dico vobis, me Dominum gratiosum habiturum, etiam si oportuerit me partem anime tradere. Quare ab illo die omnes nervos intendit, quo cum tempore gratiosum Principem, in quo Salus nulla, iterum haberet et quiete et pacifice viveret in sua provincia apud galinam suam, ne dicam pudidissimum Scortum, iniquo consilio excogitato, tanquam Jus jurator (Judas proditor) bona Ecclesie Soldinenfis imperio principis Subegit, utpote Villas, Silvas, Stagna, Molendina, decimationes etc. (longum esset omnes species promere), ita quod usus jam nihil accepimus, neque ex debito neque ex merito, sed solummodo quod nobis ex gratia datur. Quo pessime peracto persuasit Principi, ut literas obfignatas, quas idem ex majori parte dictaverat, desuper postularet et acciperet, ut haberet certas et firmas obfignatasque testimonio coram cesaream majestatem, quasi hec bona Ecclesie accepisset iusto contractu, ne videretur eiusmodi bona iniuste ad se recepisse, quod sepissime in capitulo a nobis audierat, nos id ipsum nequaquam facturos. Ita apud se, quam conjecturam facio, constituit, ut nobis alio migrantibus, ipse unus permaneret, ad explendam tantam illam habendi ingluviem. Eo nomine misit Princeps ex illius institutoque, quod non parvam jacturam Ecclesie Soldinenfi intulit, ad nos semel per Legatos cum literis, ut Suas literas de bonis Ecclesie Sigillis nostris una cum sigillo Capituli obfignaremus, Sub pena privationis Sublevatorum. Quodcum facere nolimus, privavit nos cunctis sublevatis, etiam ex gratia nobis concessis, usque in presentem annum 1547 scilicet. Nulla hic arcana revello, non ignota loquor, licet vulgata referre. Hic est ille, qui de Collegio Soldinenfi pessime meritus est. Preterea sub finem prioris anni 1546 adiit Principis Assessores et Rectores, ut ipse unus omnium gratiam inveniret, et loquebatur cum ipsis, primum severe et simulans, se illud minime facturum,

denique quod in pectore quam diutissime habuisset, eruebat verbis (ex abundantia n. cordis obloquor), eruebat inquam verbum non solum quidem contra Collegarum meorum voluntatem, sed inquam maxime sibi ipsi. Mitte, inquit ad Principis assessores, literas Illustrissimi et Clementissimi Domini Principis nostri, et ego obsignabo illas sigillis non meo sed capituli, et factum est ita. Verum Dominus ipse Regum Rex ac Principum Princeps, cujus sunt hominum bona hoc ipsum iniquius ferens e vestigio percussit eum valetudine, per quam in commoda vel incurabili, etsi quam plurimis uteretur remediis, que ipsum lecto affixit usque adeo, ut et amici et noti ejus ob nimium fetorem a longo steterunt, quousque Christi nostri natalis, qui fuit initium anni 1548, qui in diem Solis cecidit, tum nutu Dei defuit esse inter vivos, ut in posterum nulli hominum ullus inferret injurias. Is equidem, dum viveret, multis molestiis ac malis me affecit, hec tamen omnia, quemadmodum pietas postulat, remisi. Quod bene factum, quare immortalis Deo immortales agimus gratias, pro hac molestiarum et injuriarum liberatione. Ipse non relevat clementiam Suam erga sufferentes injuriam et confirmat fidem eorum, monet ipsas inferendis injuriis etc. Ceterum bene valentem etc. Soldini, 1548, tuus ex animo Johannes Ertmannus, Presbyter Soldinensis.

Et pietate et doctrina ornato viro Domino Petro Stenkop, Ecclesiarum Collegiarum Soldinensis et Berolinensis Canonico, Dom. ac fratri suo observantissimo.
Nach einer Copie der Joachimsthal'schen Schulbibliothek.

CXI. Der Rath zu Soldin thut die Zeidelheide der Stadt, die Wolterstorffsche Tanger, zu Lehn auß, am 16. April 1553.

Vor Allermenniglich, Da dieser Offene Briff kumpt, dehn sehen, horen oder lesen, Bekennen Wir Valentin Leiste, Burgermeister, Matthis . . . . . Damnitz, Matthis Nauman, Merten . . . . . Stiger, Jacob Herzleben vnd Lucas . . . . ., Radtmann der Stadt Soldin, vor vns vnd alle vnser Nachkommeling, Das wir mith Reiffem Radt, freiem willen vnd wolbedachtem muthe vmb besserunge willen vnser Stadt guther, vorlehn haben vndt In kegenwertikeit vorleihen In krafft vndt macht dieses vnser brieses dehn bescheidenen vndt fursichtigen Mennern Hansen, Petern, Thomas vnd Dreues, die Mertzdorffe genanth, vndt Peter Frauenlobe sampt vnd funderlich, Inen vndt Iren Rechten Mannes leibes Lehenerben vnserer Stadt Zeidelheide, Zu vnserm dorffe Wolterstorff bolegenn, der Wolterstorffsche Tanger genant, zu einem rechten Lehengutte, als lehenguts recht ist, sich zu gebrauchen, darinne allerlei Beume, Eichen vnd Fichten, die Inen dinen mugen zu derselben zeidelheide zu bouhen vnd zu beseren, vnd weiter gestatten wir vnd gonnem Inen wege, stege, grefinge vnd burnunge, so viel vnd offte sie des zu derselben heiden, vmb Ires zeidelwercks willen daruff zu ligen vnd zu erbtien, noth isth, allein vnd aufzgenomen mith dem vorbehalt vnd bescheide, das mith dem feure allewege fursichtiglich gehandelt vnd Irenthwegen kein Brandtschaden entstehe, bey straff der achtunge solches beigefügten bewizlichen schadens. Auch wollen vnd sollen wir vnd vnser Nachkomelinge die gedachten Mertzdorffe vnd Peter Frauenlobe, sie vnd Ire rechten Mannes leibs lehnerven beschirmen, so